

HOOFDSTUK EEN

Door de poort van een hotel in de gouvernementsstad N reed een vrij mooi, klein rijtuig met vering van het type waarin vrijgezellen reizen: oversten b.d., stafkapiteins, landeigenaren met ongeveer honderd boeren. Kortom, zij die als heren van kleine stand bekend staan. In het rijtuig zat een heer, niet zo knap, maar ook niet lelijk, niet te dik en niet te dun; hij was niet oud, maar jong kon je hem ook niet noemen. Zijn aankomst liet de stad volkomen onberoerd en niemand schonk er enige aandacht aan; alleen twee Russische boeren, die voor de deur van de kroeg tegenover het hotel stonden, maakten enige opmerkingen die overigens eerder de equipage dan de inzittende betroffen.

'Zeg,' zei de een tegen de ander, 'zie je dat wiel! Wat denk je, zou je daar Moskou nog mee halen of niet?'

'Moskou wel,' antwoordde de ander.

'Maar Kazanj toch niet, hè?'

'Nee, Kazanj haalt-ie niet,' zei de ander.

Dat was alles. En verder kruiste het rijtuig vlak voor het hotel nog het pad van een jongeman die een witte, diemiten, buitengewoon strakke, korte pantalon droeg en een jas met zwaluwstaarten in een poging modieus te zijn, met daaronder een frontje waarop een speld uit Toela prijkte met een bronzen pistooltje. De jongeman draaide zich om, keek naar het rijtuig, greep zijn pet vast die bijna afwoei, en ging zijns weegs.

Nadat het rijtuig de binnenplaats was opgereden werd de heer

verwelkomd door de hotelbediende, of kelner, zoals hij in Russische logementen wordt genoemd. Een man, zo levendig en beweeglijk, dat het onmogelijk was om zijn gezicht te bekijken. Hij vloog de gast tegemoet met een servet in de hand – een lange vent in een lange, geklede demi-cotton jas waarvan het rugpand bijna tot zijn kruin doorliep, en leidde de heer vliegensvlug met wapperende haren de trap op, de hele houten galerij over om hem de door God gezonden kamer te laten zien. Het vertrek was van het bekende soort, want het hotel was ook van het bekende soort, dat wil zeggen precies als alle andere hotels in gouvernementssteden, waar de reiziger voor twee roebel per etmaal een rustige kamer krijgt inclusief kakkerlakken als gedroogde pruimen die uit alle hoeken en gaten kruipen, en een commode voor de deur naar het belendende vertrek, waar een zwijgzame, rustige man zijn intrek heeft genomen die uitermate nieuwsgierig is en letterlijk alles over de reiziger wil weten. De voorgevel van het hotel was in overeenstemming met de binnenkant: zeer lang met één verdieping; de begane grond, die niet was gestuct, was opgetrokken uit donkerrode baksteen, die onder invloed van de elementen nog donkerder was geworden en van zichzelf al behoorlijk smerig was; de bovenverdieping was geschilderd in dat eeuwige geel; beneden waren er kraampjes met paardetuig, touw en krakelingen. In het kraampje, of beter gezegd in het raam, op de hoek zat een verkoper van mede met een roodkoperen samovar en met een gezicht dat even rood was als zijn samovar, zodat het uit de verte had kunnen lijken of er twee samovars in het raam stonden, als de ene geen pikzwarte baard had gehad.

Terwijl de net gearriveerde heer zijn kamer in ogenschouw nam, werd zijn bagage binnengebracht: allereerst een witleren koffer die wat slijtplekken vertoonde: dit was kennelijk niet zijn eerste reis. De koffer werd gedragen door de koetsier Selifan, een gedrongen man in een schapepels, en door de lakei Petroesjka, een klein mannetje van een jaar of dertig in een te wijde, versleten geklede jas, zo te zien een afdankertje van meneer. Hij leek op het eerste gezicht een beetje nors met heel dikke lippen en een grote neus. Na de koffer volgden een klein mahoniehouten kistje ingelegd met

Karelisch berken, schoenleesten en een in blauw papier gewikkelde gebraden kip. Toen dit alles was binnengebracht ging de koetsier Selifan naar de paardestal om de paarden te verzorgen, en de lakei Petrosjka installeerde zich in het kleine voorkamertje, een zeer donker hok waar hij zijn jas al naartoe had gesleept en daarmee zijn eigen luchtje, dat ook werd uitgewasemd door zijn even later binnengebrachte zak met toiletgerei. In dit hokje zette hij tegen de wand een smal ledikant op drie poten en daarop legde hij iets dat op een klein matrasje leek en dat hij van een hoteleigenaar had losgepeuterd — een ding dat veel had geleden, plat was als een pannekoek en mogelijk ook net zo vet.

Terwijl de bedienden bezig waren zich in te richten, begaf de heer zich naar de gelagkamer. Hoe die gelagkamers eruitzien weet elke reiziger maar al te goed: altijd diezelfde met olieverf geschilderde muren, bovenaan zwart door de rook van de pijpen en onderaan glimmend door de ruggen van de diverse reizigers, en vooral van die van de plaatselijke kooplieden, van wie er op marktdagen altijd wel een stuk of zes, zeven hier hun spreekwoordelijke twee glazen thee kwamen drinken; altijd datzelfde beroete plafond; diezelfde berookte kroonluchter met zijn ontelbare glazen hangertjes die opspringen en rinkelen elke keer dat de kelner over het versleten zeildoek rent, zwierig zwaaiend met zijn dienblad waarop zoveel theekopjes staan als er vogels zijn aan het strand; diezelfde olieverfschilderijen die de hele wand in beslag nemen, kortom alles precies hetzelfde als overal; het enige verschil was dat op een van de schilderijen een nimf was afgebeeld met zulke grote borsten als de lezer waarschijnlijk nog nooit heeft gezien. Een dergelijke speling van de natuur treft men trouwens wel meer aan op schilderijen in het historische genre, waarvan niemand weet wanneer, vanwaar en hoe ze bij ons in Rusland terecht zijn gekomen. Soms zijn ze door onze eigen edellieden meegebracht, die kunstliefhebbers die ze in Italië in het groot inkochten op aanraden van de koeriers die ermee lopen te leuren. De heer gooide zijn pet in een hoek en ontdeed zich van de fleurige wollen sjaal om zijn hals, zo'n eengebreide die getrouwde mannen van hun echtgenote krijgen onder stichtelijke vermaningen hoe ze omgeknoopt moeten wor-

den en die vrijgezellen – ik kan eigenlijk niet zeggen hoe die eraan komen, God mag het weten, ik heb die dingen nooit gedragen. Na zich van deze sjaal te hebben ontdaan bestelde de heer een maaltijd. Terwijl het standaard hotelmenu werd opgediend, schotels als koolsoep met een speciaal voor de reizigers enkele weken bewaarde pastei van bladerdeeg, hersenen met doperwtjes, worstjes met kool, een gebraden poularde, zoute augurken en dat eeuwige zoete feuilletégebak dat altijd voor u klaar staat; terwijl dit alles werd opgediend, opgewarmd of gewoon koud, hield de reiziger de bediende, of kelner, stevig aan de praat; hij informeerde wie vroeger de eigenaar van het hotel was geweest en wie dat nu was, of het nog al liep en of de baas een grote schoft was; hierop antwoordde de kelner naar gewoonte; ‘O ja, u edele, een vreselijke afzetter.’ In het verlichte Rusland zijn er, net als in het verlichte Europa, tegenwoordig zeer veel respectabele mensen die het niet kunnen laten om tijdens het eten in een hotel met de bediende te converseren en af en toe zelfs olijk met hem te schertsen. De gast stelde trouwens niet alleen vragen voor de lol; hij wilde uitvoerig weten wie de gouverneur was in de stad, wie de president van het gerechtshof, wie de procureur, kortom niet één ambtsdrager van enig aanzien werd overgeslagen; met nog meer belangstelling, bijna alsof hij er emotioneel bij was betrokken, informeerde hij naar alle belangrijke landeigenaren: hoeveel boeren ze hadden, hoever ze van de stad woonden, zelfs wat voor karakter ze hadden en hoe vaak ze naar de stad kwamen; hij informeerde ook uitvoerig naar de situatie in de streek: of er geen ziektes in het gouvernement waren geweest – koortsepidemieën, dodelijke infecties, pokken en dergelijke, en dit deed hij buitengewoon omstandig en met een grondigheid die verried dat er meer achter zat dan gewone nieuwsgierigheid. De heer maakte een degelijke indruk en hij snoot zijn neus buitengewoon luid. Hoe hij het deed mag Joost weten, maar zijn neus klonk als een trompet. Deze schijnbaar zo onschuldige kwaliteit leverde hem echter veel respect op van de hotelbediende die elke keer wanneer hij dit geluid hoorde zijn hardos schudde, zijn rug eerbiedig rechtte, zijn hoofd diep boog en vroeg: ‘Kan ik u van dienst zijn?’ Na het eten genoot de heer van een kopje koffie en ging op de divan

zitten met een kussen in zijn rug, dat in Russische logementen niet met zacht verende wol is gevuld maar met iets dat bijzonder veel lijkt op bakstenen en kasseien. Toen begon hij te geeuwen en liet hij zich naar zijn kamer brengen waar hij op bed ging liggen en twee uur een dutje deed. Aldus verkwikt schreef hij op verzoek van de bediende zijn rang, voor- en achternaam op een stukje papier ten behoeve van de bevoegde instantie, de politie. De trap aflopend spelde de bediende moeizaam: 'Collegeraad' Pavel Ivanovitsj Tsjitsjikov, landeigenaar, voor privé-zaken.' Terwijl de kelner nog bezig was het briefje te ontcijferen, was Pavel Ivanovitsj Tsjitsjikov een wandeling gaan maken door de stad, die hem niet teleurstelde, daar hij bevond dat deze in niets onderdeed voor andere gouvernementssteden: op de stenen huizen was de gele verf geler dan ooit en de houten huizen waren van een bescheiden grijs. De huizen waren één, twee of anderhalve verdieping hoog, met die eeuwige entresol die de gouvernementsarchitecten zo fraai vinden. Op sommige plaatsen vielen die huizen in het niet bij de straten die zo breed waren als een korenveld en bij de eindeloze houten schuttingen; op andere stonden ze dicht opeen en daar was het aanzienlijk drukker en levendiger. Door de regen half uitgewiste uithangborden met krakelingen en laarzen, hier en daar een bord met een blauwe broek erop met het onderschrift van een of andere Arschauwse kleermaker; elders een winkel met hoeden en petten en het opschrift: 'Vasili Fjodorov, buitenlander'; ook was er ergens een bord met een biljart erop en twee spelers in rokkostuums zoals bij ons in het theater de gasten dragen die in de laatste akte opkomen. De biljarters hielden hun keu in de aanslag, hun ellebogen waren wat naar buiten gedraaid en ze stonden nog met doorgezakte knieën van de kuitenflicker die ze net hadden geslagen. Onder dit alles stond: 'Wat een café!' Hier en daar waren gewoon op straat tafels neergezet met noten, zeep en kruidkoeken die op zeep leken; en dan een gaarkeuken met een uithangbord waarop een dikke vis stond met twee vorken erin gestoken. Maar het opvallendst waren de zwart geworden tweekoppige rijksadelaars, die tegenwoordig al vervangen zijn door het laconieke opschrift: 'Drinkgelegenheid'. De bestrating was over het algemeen niet zo best. Hij wierp ook een

blik in het stadspark, dat bestond uit dunne boompjes die niet echt waren aangeslagen en van onderen werden gestut door een driehoekige steun die met olieverf heel mooi groen was geschilderd. Hoewel deze boompjes niet hoger waren dan een wandelstok was in de kranten bij de beschrijving van de illuminatie gezegd dat 'onze stad dank zij de goede zorgen van het burgerbestuur is verrijkt met een tuin, bestaande uit lommerrijke bomen die op hete dagen schaduw en verkoeling bieden', en dat het daarom 'buitengemeen ontroerend was te aanschouwen hoe de harten der burgers opsprongen, overvloeiend van dankbaarheid, en hoe de tranen van erkentelijkheid jegens de burgervader rijkelijk stroomden'. Na bij een diender uitgebreid te hebben geïnformeerd hoe hij zo nodig het snelst de kathedraal, de belangrijkste instanties en de gouverneur kon bereiken, ging hij de rivier bezichtigen die midden door de stad stroomde, scheurde onderweg een affiche van een paal om die thuis eens op zijn gemak door te lezen, bekeek aandachtig een niet onknappe dame die gevolgd door een jongetje in militaire livree met een bundeltje in zijn hand over het houten trottoir passeerde, en liep na alles nog eens goed in zich te hebben opgenomen alsof hij de topografie van dit oord in zijn geheugen wilde prenten, terug naar zijn hotel waar hij, op de trap lichtjes ondersteund door de hotelbediende, meteen doorliep naar zijn kamer. Toen hij thee had gedronken ging hij aan tafel zitten, liet zich een kaars brengen, haalde de affiche uit zijn zak, hield die bij het kaarslicht en begon te lezen, waarbij hij zijn rechteroog een beetje dichtkneep. De affiche was overigens niet erg interessant: er werd een drama van Kotzebú² opgevoerd waarin Rolla gespeeld werd door dhr. Popljo³vin, Cora door mej. Zjablova, de overige personen waren nog minder interessant; maar hij las alles helemaal door tot en met de prijs voor een parterreplaats en kwam ook te weten dat de affiche gedrukt was in de gouvernementsdrukkerij, vervolgens bekeek hij de andere kant om te zien of daar nog wat stond, en toen hij niets vond, wreef hij zijn ogen uit, vouwde de affiche netjes op en deed hem in het kistje waarin hij alles placht te bewaren wat hij zoal tegenkwam. Ik geloof dat de dag is besloten met een portie koud kalfsvlees, een fles kwast en een diepe slaap begeleid door een zagerij, zo-

als dat op sommige plaatsen in het reusachtige Russische rijk heet.

De volgende dag was helemaal gewijd aan visites; de reiziger maakte zijn opwachting bij alle notabelen van de stad. Eerst bezocht hij de gouverneur die net als Tsjitsjikov niet te dik en niet te dun bleek te zijn, een Anna' om de hals had, en van wie zelfs werd gezegd dat hij was voorgedragen voor een ster; verder was hij een brave goedgezak die graag een borduurwerkje op gaas ter hand nam. Daarna begaf hij zich naar de vice-gouverneur, vervolgens naar de procureur, de president van het gerechtshof, de commissaris van politie, de belastingpachter, de directeur der staatsfabrieken... jammer, dat het een beetje moeilijk is om alle machtigen dezer aarde op te noemen; hier moge worden volstaan met de vermelding dat de reiziger op het gebied van visites buitengewoon actief was: zelfs de inspecteur van het gasthuis en de stadsarchitect vereerde hij met een bezoek. En hierna zat hij nog lang in zijn rijtuig na te denken bij wie hij nog meer een visite af kon leggen, maar verder waren er in de stad geen notabelen meer. Hij wist in de conversatie met deze hoogwaardigheidsbekleders hun ijdelheid zeer handig te strelen. Bij de gouverneur liet hij zich terloops ontvallen dat wie zijn gouvernement binnenreed meende in het paradijs terecht te zijn gekomen, de wegen waren overal van fluweel, en dat regeringen die op hoge posten wijze mannen benoemen veel lof verdienen. Tegen de commissaris van politie zei hij iets heel vleijends over de gemeentelijke dienders; en in de gesprekken met de vice-gouverneur en de president van het gerechtshof, die nog maar staatsraad⁴ waren, zei hij per ongeluk zelfs tweemaal 'uwe excellentie', wat erg bij hen in de smaak viel. Het gevolg hiervan was dat de gouverneur hem uitnodigde voor een partijtje diezelfde avond en de overige notabelen hem van hun kant voor een maaltijd, een spelletje boston, en een kopje thee inviteerden.

Over zichzelf leek de reiziger echter weinig mededeelzaam; als hij al iets zei, dan waren het gemeenplaatsen van een opmerkelijke bescheidenheid en zijn conversatie kreeg op die momenten een nogal verheven klank: dat hij een onbeduidende worm dezer aarde was en onwaardig dat men zich om hem bekommerde, dat hij in zijn leven veel had doorgemaakt, als ambtenaar veel geleden had

terwille van de waarheid, dat hij veel vijanden had die het zelfs op zijn leven hadden gemunt, en dat hij nu in zijn wens tot rust te komen een plekje zocht om zich te vestigen en dat hij het, hier aangekomen, zijn dure plicht achtte om bij de eerste notabelen van de stad zijn opwachting te maken. Dat was alles wat men in de stad te weten kwam over deze onbekende die de gelegenheid om zich reeds diezelfde avond bij de gouverneur te vertonen met beide handen aangreep. De voorbereidselen tot dit avondje namen ruim twee uur in beslag want de reiziger besteedde aan zijn toilet een aandacht die men niet dagelijks tegenkomt. Na het middagmaal deed hij een kort dutje, vervolgens liet hij water brengen om zich te wassen. Hij zeepte beide wangen zeer langdurig in, waarbij hij ze van binnenuit met zijn tong uitstulpte; daarop nam hij de handdoek van de schouder van de logementsbediende en droogde zijn volle gezicht aan alle kanten af, te beginnen achter de oren, maar pas na de logementsbediende een paar maal recht in het gezicht te hebben geproest. Toen deed hij voor de spiegel zijn frontje om, trok twee neusharen uit en had in een mum van tijd zijn changeant frambozenrode rok aan.

Aldus gekleed reed hij in zijn eigen rijtuig door de eindeloos brede straten waarop karig licht viel vanuit een enkel voorbijflitsend venster. Het huis van de gouverneur was trouwens verlicht als voor een bal; rijtuigen met lantaarns, voor de ingang twee gendarmes, in de verte geschreeuw van koetsiers, kortom precies zoals het hoort. Toen hij de zaal binnenkwam, moest Tsjitsjиков zijn ogen even dichtknijpen, want de schittering van kaarsen, lampen en damestoiletten was vreselijk. Alles baadde in het licht. Zwarte rok-kostuums flitsten voorbij, alleen of in groepjes, zoals op een hete julidag vliegen afkomen op een stralend wit brok suiker dat de oude keukenmeid voor het open raam in glanzende stukjes hakt en breekt; de kinderen staan er allemaal omheen en volgen nieuwsgierig de bewegingen van haar ruwe handen die de hamer opheffen, en opgetild door de ijle lucht zwermen de luchteskadrons der vliegen dapper naar binnen alsof ze het hier voor het zeggen hebben, en gebruikmakend van de bijziendheid van de oude vrouw en van de zon die haar ogen verblindt, strijken zij neer op de zoete

brokken, die op sommige plaatsen al verpulverd zijn en elders nog één stuk vormen. Verzadigd door de rijke zomer die hen toch al voortdurend van lekkere hapjes voorziet, komen zij geenszins met de bedoeling om te eten, maar alleen om zich te laten zien, om over de hoop suiker heen en weer te lopen, hun voor- of achterpootjes tegen elkaar te strijken, zich onder de vleugeltjes te krabben, of zich met beide gestrekte voorpootjes over het kopje te wrijven, zich om te draaien en weer weg te vliegen, en weer terug te keren in nieuwe tergende eskadrons. Voordat Tsjitsjikov de kans had gekregen rustig om zich heen te kijken werd hij al bij de arm gevat door de gouverneur en onmiddellijk aan diens vrouw voorgesteld. De gast gaf ook hier geen krimp: hij maakte een complimentje dat volkomen gepast was voor een man van middelbare leeftijd van een niet te hoge en niet te lage rang. Toen de inmiddels gevormde dansparen iedereen tegen de muur drongen, keek hij met de handen op de rug een minuut of twee zeer aandachtig toe. Vele dames waren goed en zelfs modieus gekleed, anderen droegen alles wat een godvergeten gouvernementsstad maar te bieden heeft. Mannen had je hier, net als overal, in twee soorten: de dunnen, die voortdurend om de dames heen zwermden; sommigen van hen waren zelfs nauwelijks van Petersburgers te onderscheiden, ze hadden net zulke uiterst weloverwogen en met smaak gekamde bakkebaarden of net zulke keurige, buitengewoon glad geschoren ovale gezichten, ze namen net zo nonchalant naast de dames plaats, spraken net zo goed Frans en amuseerden de dames net zo als in Petersburg. De andere soort mannen bestond uit de dikken of degenen die net als Tsjitsjikov waren, dat wil zeggen niet al te dik, maar ook niet al te dun. In tegenstelling tot de eersten hielden zij zich op een veilige afstand van de dames en keken slechts rond om te zien of de bediende van de gouverneur de groene whisttafel nog niet klaar had gezet. Hun gezichten waren vol en rond, sommigen hadden zelfs wratten, een enkeling was pokdalig, de haren waren gefriseerd noch gekruld, noch ook gekapt 'au Diable' zoals de Fransen zeggen, — nee, de haren waren hetzij kortgeknipt, hetzij over de schedel geplakt, en de gelaatstrekken waren bol en stevig. Dit waren de eerbiedwaardige ambtenaren van de stad. Helaas! De dik-

ken hebben in deze wereld hun zaken beter voor elkaar dan de dunnen. De dunnen voeren op hun werk voornamelijk bijzondere opdrachten uit of staan alleen maar op de loonlijst en hangen maar wat rond; hun bestaan is als het ware te licht, te luchtig, te weinig solide. De dikken daarentegen nemen nooit een bescheiden plaats in, maar bekleden altijd een prominente positie en als ze ergens gaan zitten, dan zitten ze ook goed en stevig, en hun stoel mag kraken en doorbuigen, je krijgt hen niet meer weg. Ze houden niet van uiterlijke schittering; hun rokkostuum is niet zo elegant gesneden als dat van de dunnen, maar in hun geldkistjes bevindt zich Gods zegen. De dunne heeft na drie jaar geen lijfeigene meer over die niet bij de lommerd is verpand; de dikke is voor je er erg in hebt een huis rijker, ergens aan de rand van de stad, op naam van zijn vrouw, en dan heeft hij aan de andere kant van de stad ineens nog een ander huis, en dan vlak bij de stad een klein dorpje, en dan een groter dorp met uitgestrekte landerijen. Wanneer de dikke aldus God en de tsaar heeft gediend en ieders achting verworven, dan verlaat hij de dienst, verhuist en wordt landheer, zo'n voortreffelijke, gastvrije Russische edelman, en verder leeft hij in welstand. En na hem jagen zijn dunne erfgenamen naar goed Russisch gebruik het hele vermogen van hun vader er weer in de kortste keren doorheen. Wij willen niet verhelen dat het overwegingen van dergelijke aard waren die Tsjitsjikov bezighielden terwijl hij het gezelschap in ogenschouw nam, en het gevolg hiervan was dat hij zich ten slotte bij de dikken voegde, waar hij bijna alleen maar bekende gezichten tegenkwam: de procureur, een man met buitengewoon zware zwarte wenkbrauwen en een enigszins trekkend linkeroog, alsof hij wilde zeggen 'Kom even mee naar de andere kamer, jongen, ik moet je wat zeggen,' een ernstig en zwijgzaam man, trouwens; de directeur van het postkantoor, een klein mannetje, maar een woordkunstenaar en filosoof; de president van het gerechtshof, een buitengewoon bedachtzaam en beminnelijk man, — allemaal begroetten zij hem als een oude kennis, en telkens maakte Tsjitsjikov een kleine buiging met het hoofd enigszins afgewend, maar overigens heel beleefd. Tevens maakt hij kennis met de bijzonder vormelijke en hoffelijke landheer Manilov en de op het eer-

ste gezicht wat onbehouwen Sobakevitsj die hem al meteen op zijn tenen trapte en 'Neemt u mij niet kwalijk' zei. Hij kreeg meteen whistkaarten in de handen gedrukt, die hij met hetzelfde beleefde buiginkje aannam. Men nam plaats aan de groene tafel om daar vóór het souper niet meer achter vandaan te komen. De gesprekken stokten, zoals altijd het geval is wanneer men zich eindelijk aan zaken kan wijden. Zelfs de directeur van het postkantoor, die toch uitermate spraakzaam was, zette zodra hij de kaarten in handen had zijn peinzende gezicht op, hij trok zijn onderlip over zijn bovenlip en zat zo het hele spel uit. Als hij met een plaatje uitkwam, sloeg hij hard op de tafel en riep als het een dame was: 'Vooruit, oud wijf!', en als het een heer was: 'Vooruit, boerenkinkel!' De president riep voortdurend: 'Die blaf ik! Die blaf ik!' Soms, als er een kaart op tafel werd gesmeten, klonken er kreten als: 'Kan me niet bommen, dan maar ruiten!' Of gewoon uitroepen als: 'Harten, mijn hartje mijn smartje!' of: 'Schoppentuig! schopperdepop! pop van een schop!' en zelfs gewoon 'Schoppoppeke!', met dergelijke troetelnaampjes duiden ze onder elkaar hun kaarten aan. Na afloop van het spel begonnen ze zoals dat gaat flink te bakkeleien. Onze gast nam ook aan het gekibbel deel, maar zo uitermate delicaat, dat iedereen zag dat hij ruzie maakte, maar wel op zeer aangename wijze. Nooit zei hij: 'U had mee moeten gaan', maar: 'U had zo goed moeten zijn mee te gaan', 'Ik had de eer uw twee te dekken' en dergelijke. Om zijn tegenspelers nog meer te behagen hield hij hun voortdurend zijn met email ingelegde zilveren tabaksdoos voor, op de bodem waarvan twee viooltjes waren te zien, daar neergelegd om hun geur. De aandacht van de gast richtte zich vooral op de landheren Manilov en Sobakevitsj, die al eerder zijn vermeld. Hij won ogenblikkelijk inlichtingen in over hen, voor welk doel hij de president en de directeur van het postkantoor even terzijde nam. De paar vragen die hij stelde, verrieden dat ook de nieuwsgierigheid van de gast iets solides had, want allereerst vroeg hij hoeveel lijfeigen boeren ze hadden en in welke toestand hun landgoed verkeerde en pas daarna informeerde hij naar hun voor- en vadersnaam. In korte tijd wist hij hen volledig in te palmen. De landheer Manilov, een nog tamelijk jonge man met suikerzoete ogen die hij

elke keer wanneer hij lachte dichtkneep, was weg van hem. Hij drukte hem zeer langdurig de hand en verzocht hem met klem zijn landgoed dat, naar hij zei, slechts vijftien werst van de stadspoorten was verwijderd, met een bezoek te vereren. Waarop Tsjitsjikov met een uitermate beleefd knikje van het hoofd en een oprechte handdruk te kennen gaf dat hij niet alleen met het aller-grootste genoegen aan dit verzoek gehoor wilde geven, maar dat hij dit zelfs als zijn allerheiligste plicht beschouwde. Ook Sobakevitsj zei nogal laconiek: 'Kom ook eens bij mij aan,' waarbij hij over de grond schraapte met zijn voet, die gestoken was in een laars van zulke reusachtige afmetingen, dat een voet die daarin past nauwelijks zal zijn te vinden, vooral in deze tijd waarin in Rusland de reuzen bijna zijn uitgestorven.

De volgende dag gebruikte Tsjitsjikov het middagmaal bij de commissaris van politie, waar na het eten, om een uur of drie, de kaarten op tafel kwamen en tot twee uur 's nachts whist werd gespeeld. Daar maakte hij ook nog kennis met de landheer Nozdrjov, een man van een jaar of dertig en een beetje een patsertje, die hem na drie of vier woorden al begon te tutoyeren. Ook tegen de commissaris en de procureur zei Nozdrjov 'je' en 'jij' en ging zeer familiaar met hen om; maar toen het ernst werd met het spel, bekeken de commissaris en de procureur zijn slagen buitengewoon nauwkeurig en ze volgden elke kaart waarmee hij uitkwam met argusogen. De volgende dag bracht Tsjitsjikov de avond door bij de president van het gerechtshof, die zijn gasten, onder wie twee dames, ontving in een wat vette kamerjas. Daarna was hij een avond bij de vice-gouverneur; op een groot diner bij de belastingpachter; op een klein dinertje dat overigens wel voor een groot diner kon doorgaan, bij de procureur; op een door de burgemeester na de mis gegeven koud buffet, dat eveneens voor een diner kon doorgaan. Kortom hij hoefde geen ogenblik thuis te blijven en in zijn hotel kwam hij alleen maar om te slapen. De gast wist zich overal te bewegen en toonde zich een echte man van de wereld. Waar de conversatie ook over ging, hij wist haar altijd gaande te houden: als het ging over paarden fokken, dan sprak hij over paarden fokken; had men het over goede honden, dan wist hij ook hierover iets zeer ter

zake op te merken; besprak men gerechtelijke onderzoeken, dan toonde hij ook met juridische procedures niet onbekend te zijn; ging het gesprek over biljart, dan sloeg hij ook hier de bal niet mis; sprak men over de deugd, dan bracht hij ook over de deugd heel verstandige dingen te berde, zelfs met tranen in de ogen; over het bereiden van warme wijn stond hij eveneens zijn mannetje; ook over de douaneopzichters en -ambtenaren sprak hij alsof hij zelf douaneambtenaar en -opzichter was geweest. Opmerkelijk hierbij was dat hij dit alles met mate doseerde en steeds de juiste toon wist te treffen. Hij sprak hard noch zacht, maar precies zoals het hoort. Kortom, een keurige man, in alle opzichten. Alle ambtenaren waren ingenomen met de komst van de nieuweling. De gouverneur zei over hem dat hij een hoogstaand man was; de procureur dat hij een zakelijk man was; de kolonel van de gendarmerie zei dat hij een geleerd man was; de president van het gerechtshof dat hij een erudiet en respectabel man was; de commissaris van politie dat hij een achtenswaardig en beminnelijk man was; de vrouw van de commissaris van politie dat hij een allerbeminnelijkst en allervoorkomendst man was. Zelfs Sobakevitsj, die zich zelden gunstig over iemand uitliet, zei, nadat hij tamelijk laat was thuisgekomen, zich al geheel had ontkleed en naast zijn magere vrouw in bed was gestapt: 'Ik ben op een avondje bij de gouverneur geweest, liefje, en ik heb vanmiddag bij de commissaris van politie gegeten en kennisgemaakt met collegeraad Pavel Ivanovitsj Tsjitsjikov: een beste kerel!' Waarop zijn vrouw 'Hm' zei en hem een trap gaf.

Dit was de buitengewoon vleiende mening die zich in de stad over de gast had gevormd, en deze bleef zo totdat een vreemde eigenschap van hem aan het licht kwam en een affaire, of historie zoals ze in de provincie zeggen, waarover de lezer spoedig meer zal horen, bijna de gehele stad met stomheid zou slaan.